

תנועת הקיבוץ הדתי

י"ב טבת, תשע"ב, 7.1.2012

גיליון מס' 291

פרשת ויחי

האמת והשלום אהבו

מאת דינה אמיר, קיבוץ בארות יצחק

לא מעטים מקרי השקר בספר בראשית, החל בקין ("לא ידעת"), דרך אברהם לפרעה ("אמרי נא לי אחותי את"), אברהם לאבימלך, יצחק לאבימלך, יעקב ליצחק, האחים ליעקב, וכלה בצוואה "המפוברקת" שמצטטים בני יעקב ליוסף ((בר' נ ט'ז-י'ז):

וַיְצוּוּ אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר: אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כֹּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנִי אָנֹכִי שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גָּמְלוּךְ.

לפי רש"י: שינו בדבר מפני השלום, כי לא ציווה יעקב כן שלא נחשד יוסף בעיניו.

למה בחרו לשקר? לפי מדרש רבה (בר"ר פר' ק ס' ח) פירשו לרעה את השוני ביחסו של יוסף אליהם: "שלא זמנן לסעודה", אלא שיוסף נמנע עתה מלהזמין לשולחנו כי לא רצה להושיב את יהודה, שסומן על ידי יעקב להיות המנהיג, במקום שנועד לראובן. לדעת רבי יצחק (שם) ראוהו, בעת ביקורם בכנען, מציץ לתוך הבור שאליו הושלך על ידי האחים לפני שלושים שנה, ואך מתבקש שייזכרו במה שעשו לו ותהו על תגובת יוסף.

וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטְמֵנוּ יוֹסֵף וְהָשִׁיב וְשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אוֹתוֹ (ט'ו).

רש"י מביא שלושה פירושים למלת השאלה/תמיהה – לו: 1. הלוואי, 2. אולי, 3. שמא. הוא מצטט ראיות לשני הפירושים הראשונים, ובכל זאת מקבל את הפירוש – שמא, כי הוא המסתבר לפי העניין.

לא כן פירושו של ר' יוסף בכור שור. הוא קורא בדברי האחים את אי יכולתם להכיל את שתירתו של יוסף בדבר מכירתו על ידם, גם אחרי שהוסר מחסום השתיקה שהיה בימי חיי יעקב. לדעתו לו = הלוואי, כמו 'לוא הקשבת למצותי' (יש' מח י"ח). לדבריו התכוונו האחים להשלים עם השנאה שיוסף שונא אותם בלבו ואפילו זומם לכבוש אותם לעבדים, כמו שהם עשו לו. יוסף אינו מכחיש את האפשרות ההיפותטית לתגובה כזאת, אך מעמיד אותם על טעותם. הוא פותח בתשובה על השערות השנייה:

אֶל-תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:

לא אני הוא הגומל רעה או טובה לאנשים.

על השערות הראשונה עונה יוסף:

וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּי־וַיִּזְכֹּר הָיָה לְחַיִּית עַם-רַב:

למרות שכוונותיכם ומעשיכם רעים, הם גרמו להצלחת כל משפחת בני יעקב וכל העם שיצא מהם מרעב. אלמלא מכרתם אותי מצריימה כולנו לא היינו שורדים את שנות הרעב.

האחים שינו מפני השלום לא משום שרצו לשמור על האחוה, אלא משום שדבריהם ותגובת יוסף הבהירו שאפילו בתיווך דברי שקר, ה' יברך את עמו בשלום.

ובעניין השקר המותר במצבים מסוימים ברצוני להוסיף סיפור מהשוואה (לקראת יום הקדיש הכללי בי' בטבת):

גב' A, אשה נוצריה פרוטסטנטית, רווקה כבת 50, חזרה ביום א' מהכנסיה וסיפרה ליהודים, שהסתירה בביתה, על דרשת הכומר. "הכומר דיבר על הסתרת המרגלים ביריחו ועל השקר ששיקרה רחב לשליחי מלך יריחו. הקהל דן בשאלה אם מותר היה לה לשקר." "ומה סוכם?" נשאלה. "כולם הסכימו עם החלטת רחב, אבל לדעתי אסור לשקר בשום מצב, ענתה גב' A. "ואם יחקרו אותך הנאצים על זהותנו?" שאל אחד המוסתרים. תשובתה היתה: "האלוקים הטוב יתן תבונה בלבי".

לימים אכן ערכו חיפוש בביתה. על הקולב שעל דלת חדר המסתור, מבחוץ, היה תלוי מעיל המעוצב בסגנון גברי. "איפה בעלך?" שאלו הנאצים. הגברת גיחכה ונתנה להבין בתגובתה שאין לשאול על גבר בבית אשה רווקה. המחפשים הסתפקו בתשובתה, ויצאו.

היהודים יצאו מחדר המסתור. "אתם רואים!" סיכמה בעלת המעיל את האירוע. "לא שיקרתי." "לא רק שלא שיקרתי" ענה אחד מהם, "אלא הצלת בשנית את חיינו". שני היהודים שהסתירה היו הורי.

דינה אמיר, חברת קיבוץ בארות יצחק נשואה לאוריאל ואם לשישה בנים ולנכדים רבים.
היתה מורה ומחנכת בביה"ס העל יסודי בקב' יבנה.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il

אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il

